

Tomasz Gałkowski

"Le sanzioni penali nella Chiesa", P. 1
: "I delitti e le sanzioni penali in
genere (cann. 1311-1366)", Zbigniew
Suchecki, [Città del Vaticano] 1999 :
[recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 42/3-4, 255-259

1999

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

cedurze, o której mowa (zdaniem Autora jest to możliwe) czy znaczenie podpisów przeciw usunięciu proboszcza z parafii.

Obowiązki wynikające z faktu usunięcia proboszcza (kann. 1746 i 1747 §§ 1-2 KPK) oraz charakter zawieszający rekursu przeciw usunięciu proboszcza stanowią przedmiot dalszych wywodów Autora. Na uwagę zasługuje prezentacja orzecznictwa Sygnatury Apostolskiej w przedmiocie skutków wspomnianego rekursu.

Część trzecia, poświęcona dynamice procedury przeniesienia proboszcza, zawiera uwagi wprowadzające, założenie proceduralne przeniesienia, poszczególne etapy procedury, konsekwencje dekretu przeniesienia, przeniesienie, które w rzeczywistości jest usunięciem, przeniesienie zastosowane według kann. 1748-1752 KPK, które w rzeczywistości jest przeniesieniem karnym.

Na końcu opracowania figuruje bibliografia (źródła i literatura).

W sumie czytelnik otrzymał cenną pracę przybliżającą procedurę usuwania i przenoszenia proboszczów. Jasny, spójny i pogłębiony wykład Prefekta Sygnatury Apostolskiej (uprzednio długoletniego jej Sekretarza), szeroko nawiązujący do orzecznictwa tego Trybunału, stanowi całościowe ujęcie tak ważnej problematyki w życiu Kościołów partykularnych. Abp Grocholewski, z właściwą sobie dokładnością i starannością uwzględnił poszczególne fazy procedury administracyjnej ukazując całą jej złożoność. Nie pomija żadnej kwestii zajmując w wielu z nich własne, dobrze udokumentowane stanowisko. Pracę tę należy polecić w pierwszym rzędzie kanonom uprawiającym procedurę administracyjną, a także wszystkim tym, którzy pełnią posługę w administracji kościelnej.

Ks. Wojciech Góralski

Zbigniew Suchacki, Le sanzioni nella Chiesa. Parte I, I delitti e le sanzioni penali in genere (cann. 1311-1366). Libreria Editrice Vaticana 1999, ss. 284

Autor opracowania jest profesorem kanonicznego prawa karnego na Papieskim Uniwersytecie Laterańskim w Rzymie. Książka, która wyszła spod jego pióra, jak to sugeruje sam tytuł oraz wprowadzenie (s. 16), jest pierwszą częścią zamierzonego przez Autora dzieła poświęconego kanonicznemu prawu karnemu Kościoła Zachodniego. Motywem dokonanego przez Autora podziału opracowania na dwie części jest, jak sam to określa (s. 16), duży zakres materiału prawa karnego. Sugeruje więc czytelnikowi już od samego początku książki, że będzie to praca dość obszerna. I rzeczywiście pierwsza część obejmuje 284 strony. Czytelnik może więc spodziewać się, że jeśli jest to praca poświęcona jedynie 52 kanonom pierwszej części, księgi szóstej k.p.k. to będzie miał do czynienia z dość szeroko i dogłębnie przedstawionym materiałem obejm-

mującym analizę 52 kanonów, które stanowią fundamentalne prawo karne. Jednak zamierzenia Autora, o ile zdołałem je odczytać, są o wiele głębsze. Pragnie On dokonać analizy fundamentalnego kanonicznego prawa karnego sięgając do możliwie największej ilości źródeł. Pisząc we wstępie, że kanoniczna dyscyplina karna została głęboko odnowiona zarówno w swojej zawartości poprzez redukcję ilości kanonów w porównaniu z poprzednim kodeksem prawa kanonicznego, jak i w nowym podejściu duszpasterskim, które jest obecne w całym kodeksie, pragnie On wyeksponować, poprzez przywołanie wielu źródeł, motywy, które wpłynęły na taki, a nie inny układ omawianego materiału. Autor zapowiada stałe odwoływanie się do tych źródeł, które bezpośrednio wpłynęły na opracowanie księgi VI k.p.k., a które zostały zebrane i opublikowane w *Codex iuris canonici auctoritate Joannis Pauli PP. II promulgatus. Fontium annotatione et indice analytico-alfabetico actus* (Watykan 1989), a także wielu innych źródeł, których wyczerpanie znajduje się na stronach 17-19 oraz do źródeł k.p.k. z 1917 roku. Odwoływanie się do możliwie największej ilości źródeł daje Autorowi możliwość dostrzeżenia i uwypuklenia w aktualnym sformułowaniu kanonów tych aspektów, „na które głęboki wpływ miała refleksja i prawodawstwo poprzednie, podkreślając ewentualne nowości” (s. 19). Takie założenia z pewnością powiększają wartość i wymiary opracowania dając jednocześnie wytrwałym i poszukującym osobom i zajmującym się prawem kanonicznym łatwy i szybki dostęp do źródeł kanonicznego prawa karnego. Autor posuwa się jeszcze dalej w swoich zamierzeniach. Swoje opracowanie pragnie nieustannie konfrontować z prawem karnym K.K.K.W. Pozwoli to jednocześnie na „lepsze zrozumienie różnic i specyfiki legislacji Kościoła Łacińskiego i Orientalnego” (s. 17). Po zapoznaniu się ze wstępem powstaje pytanie czy będziemy mieli do czynienia w opracowaniu ze szczegółową analizą wszystkich kanonów czy raczej z analizą materiału pozwalającą zrozumieć i jednocześnie przybliżającą taki, a nie inny dobór rozwiązań prawodawczych w omawianej materii.

Opracowanie zgodnie z tytułem poświęcone jest pierwszej części księgi szóstej kodeksu prawa kanonicznego (*De delictis et poenis in genere*). Sam tytuł nie wskazuje na zamieszczenie w opracowaniu dodatkowych kwestii sięgających poza kanony 1311-1363. Już jednak przejście samego spisu treści ukazuje, że Autor wykracza poza tytuł opracowania. Rozdział czwarty poświęcony jest bowiem sądowemu procesowi karnemu (ss. 153-203).

Rozdział I (ss. 21-48) poświęcony jest charakterystyce norm prawnych (*Le caratteristiche delle norme giuridiche*). Autor krótko rozprawia się z zagadnieniem ścisłej interpretacji ustaw karnych, adresatów tychże ustaw oraz istotnych charakterystyk księgi V k.p.k. z 1917 r. poświęconej prawu karnemu. Znaczną część pierwszego rozdziału stanowi analiza poświęcona formowaniu się i rewizji k.p.k. od momentu zapowiedzi tego dzieła przez Jana XIII, przez zasady inspirujące rewizją kodeksu aż do promulgacji obecnie obowiązującego kodeksu. Jest to materia wybrana skrótowo, która docze-

kała się już wielu wcześniejszych publikacji. Następnie Autor omawia proces formowania się obecnego kodeksowego prawodawstwa karnego. Te kroki prowadzą do podsumowania, którego Autor dokonał na zakończenie rozdziału. Ostatni jego punkt poświęcony jest przedstawieniu nowego rozmieszczenia materii w porównaniu z poprzednim kodeksem, dokonanego w oparciu o wcześniej wypracowane i przedstawione przez Autora założenia. Jest to najciekawsza część I rozdziału. Cele prawodawcy oraz trud dokonanego dzieła wypracowania nowego kodeksu Autor dostrzega przez zestawienie faktów. Praca nad nowym kodeksem trwała 19 lat w porównaniu do jedynie 13 lat prac nad poprzednim kodeksem (w tym trzy lata wojenne). Na uwagę zasługuje też fakt, iż pierwsza kodyfikacja obejmowała 19 wieków prawodawczej działalności Kościoła, a obecna dotyczyła tylko rewizji już istniejącego kodeksu. Faktów tych jednak Autor nie komentuje. Pozostawia możliwość ich interpretacji w świetle pierwszych pięciu punktów rozdziału pierwszego.

Drugi rozdział poświęcony jest wrodzonemu i własnemu prawu Kościoła karania wiernych, którzy dokonali przestępstwa (*Il diritto nativo e proprio della Chiesa di punire i fedeli che hanno comesso delitti*). Autor nie omawia na czym polega prawo wrodzone i własne, o którym w tytule tego rozdziału. Przytacza jedynie sformułowania kan. 1311 oraz uzasadnia, cytując, że bierze ono swój początek z wewnętrznej natury Kościoła i jego konstytucji nie pochodząc od żadnej wspólnoty ludzkiej. Przechodzi bardzo szybko do negatywnych zachowań wiernych w Kościele kwalifikowanych jako przestępstwa, dla których prawodawca ustanawia sankcje karne (kary oraz inne środki karne). Następnie koncentruje się na kanonicznym pojęciu przestępstwa w jego elementach obiektywnych, subiektywnych i legalnych, które szczegółowo omawia oraz podaje podział przestępstw. Kolejnym etapem omówienia jest kwestia dotycząca domniemania poczytalności (*ex dolo, ex culpa*) oraz jej źródeł, a następnie analiza kanonów 1323-1324, 1326 podających okoliczności wyjmujące spod wymierzenia kary, łagodzące oraz zwiększające wymiar kary. Kan. 1323 omówiony jest szczegółowo z przytoczeniem procesu formułowania się poszczególnych numerów kanonu oraz dokumentów na ten temat, a dwa pozostałe są jedynie przytoczone. Kwestia dotycząca ignorancji, nieuwagi czy błędu (kan. 1325) też została przedstawiona jednym zdaniem. Działanie pod ich wpływem może być okolicznością wyjmującą, zmniejszającą czy też zwiększającą karę w zależności od poszczególnych przypadków dokonania przestępstwa. Z pewnością takie potraktowanie materii, bez chociażby kilku przykładów, nie jest łatwym materiałem dla uczących się prawa kanonicznego.

W rozdziale trzecim Autor przedstawia typologię oraz podział kar (*Tipologia e distinzione delle pene*). Cały rozdział, zgodnie z jego tytułem, poświęcony jest tematyce oraz normatywnym rozwiązaniom dotyczącym sankcji w Kościele (tytuły IV-VI części I księgi VI). Autor analizuje więc pojęcie kary, klasyfikację sankcji karnych, poszczególne kary, poszczególne etapy wymierzenia kary oraz cel, jaki spełniają w spo-

łeczności wierzących, postępowanie sędziego i ordynariusza w aplikowaniu kar, procedurę administracyjną i sądową wymierzenia kary, aplikację kary wraz z jej kryteriami, zawieszenie kary, środki zamienne w przypadku uwolnienia od oskarżenia albo nie wymierzenia kary oraz na zakończenie ustanie kar. Sposób prezentacji materiału jest zróżnicowany. Znajdujemy tu przedstawione ogólnie znane zagadnienia, które służą całości problematyki związanej z sankcjami kanonicznymi (punkty 1-4; 7-11) oraz wykraczające poza tytuły IV-VI części I księgi VI punkty 5-6, które dotyczą sposobu postępowania ordynariusza lub sędziego przed podjęciem decyzji o wszczęciu procedury wymierzającej karę oraz procedury administracyjnej i sądowej deklarowania czy wymierzenia kary. Omówienie tego ostatniego punktu jest dosyć obszerne w porównaniu z poprzednimi. Autor porównuje normatywność pomiędzy kodeksem łacińskim i orientalnym, a także szeroko odwołuje się do dyskusji wokół problemu preferowania stosowania drogi administracyjnej czy sądowej deklarowania i wymierzania kar, jaka miała miejsce w okresie rewizji k.p.k. Autor przedstawia także różnice pomiędzy procesem karnym a procesem spornym czy też administracyjnym. Te rozważania stanowią dobry punkt wyjścia dla ostatniego, czwartego rozdziału pracy, który poświęcony jest sądowemu procesowi karnemu w k.p.k. (*Il processo penale giudiziario nel «Codex» del 1983*). Jest to rozdział wykraczający poza tytuł książki, lecz z pewnością stanowi on doskonale uzupełnienie i konieczny element dla materii objętej opracowaniem. Proces deklarowania czy wymierzenia kary stanowi ścisły związek z prawem materialnym będąc następnym i koniecznym elementem jego aplikacji. Punkt wyjścia rozważań stanowi postanowienie kan. 1656 §1 iż „ustnym procesem spornym ... mogą być załatwiane wszystkie sprawy nie wykluczone przez prawo, chyba że strona prosi o zastosowanie zwyczajnego procesu spornego”. Jednocześnie kan. 1728 §1 postanawia, że „w procesie karnym należy stosować – chyba że sprzeciwia się temu natura rzeczy – kanony o procesie w ogólności i o zwyczajnym procesie spornym”. Ilekroć więc należy zastosować proces sądowy, nie można postępować na drodze procesu ustnego. Autor omawia w tym rozdziale przedmiot procesu karnego oraz poszczególne jego fazy: dochodzeniową faktu dokonania przestępstwa, etap wstępny od momentu wprowadzenia skargi do zawiązania sporu, etap zbierania dowodów oraz dyskusji sprawy, etap wydania decyzji. Ta część omawianego opracowania stanowi dobrą i wystarczającą podstawę zapoznania się z sądową działalnością Kościoła w sprawach karnych. Jest opracowana szczegółowo. Autor wykorzystuje, poza szeroko cytowaną bibliografią, także źródła, którymi są przytaczane przykładowo sprawy i wyroki.

Książka Z. Suheckiego ma charakter rozbudowanego opracowania podręcznikowego. Na uwagę zasługuje fakt, że Autor omawia problematykę części I księgi VI k.p.k. uwypuklając podstawowe rzeczywistości prawa karnego (przestępstwo, kara), wokół których rozbudowuje, wyjaśniając, poszczególne kwestie szczegółowe ważne dla samej istoty prawa karnego. Szkoda, że Autor nie porusza zagadnień normatyw-

nych znajdujących się w II tytule: Ustawa karna i nakaz karny. Dałoby to pełniejszy obraz części I, księgi VI zgodnie z tytułem opracowania, którego dokonał. Rzeczą zasługującą na uwagę jest rozdział I książki, który daje wyobrażenie o samej wspólnotce wierzących oraz o wynikającej z niej specyfice kanonicznego prawa karnego. Dodatkowo zebrane rzeczy na stronach 205-284: źródła, szeroka bibliografia, wyroki Roty Rzymskiej, wybrane publikacje prawa cywilnego, Akta i Dokumenty Vaticanum II, Zasady kierujące rewizją k.p.k. są cennym wkładem i ubogaceniem opracowania, które daje szerokie możliwości tym, którzy będą poznawać i pogłębiać kanoniczne prawo karne.

o. Tomasz Galkowski, C.P.

Roberto Fiori, Homo Sacer. Dinamica politico-costituzionale di una sanzione giuridico-religiosa, Università di Roma «La Sapienza». Pubblicazioni dell'Istituto di Diritto Romano e dei Diritti dell'Oriente e Mediterraneo, Jovene Editore, Napoli 1966, ss. 593.

Młody włoski romanista Roberto Fiori, uczeń Profesora Feliciano Serrao, w obszernym studium pt.: *Homo sacer. Dinamica politico-costituzionale di una sanzione giuridico-religiosa*, poruszył problemem żywo nurtujący tak prawników, jak historyków religii. Dzieje formuły *sacer esto* to nie tylko historia kary, lecz także stopniowy proces dochodzenia do rozróżniania pomiędzy tymi zasadami prawnymi i religijnymi, które pierwotnie były jednolite. Jedynym jednak archaicznym źródłem zawierającym formułę *sakros esed* jest *lapis Niger* znaleziony się na *Forum*. Pozostałe pochodzą z późnej republiki, bądź z początków pryncypatu i tylko przytaczają czy interpretują przepisy archaicznego prawa. Przepisy bowiem dotyczące prawa archaicznego przechowywane pieczołowicie w gromadzonych przez wieki archiwach kapłańskich przepadły. Zachowały się z nich tylko mniej lub bardziej obszerne informacje rozproszone w różnego rodzaju źródłach. Na podstawie tych źródeł R. Fiori przedstawił w sposób całościowy zagadnienie *homo sacer* jako sankcji prawnoreligijnej.

Omawiana praca składa się ze wstępu poświęconego przedstawieniu tematyki badawczej, zakresu i układu pracy, a także charakterystyce wykorzystywanych źródeł (s. 1-5) oraz dziewięciu merytorycznych rozdziałów: I. *La posizione del problema: il «perché» del 'sacer esto'* (s. 7-24); II. *La 'consecratio nel ius pontificum'* (s. 25-72); III. *La proscrizione come «separazione» del reo dal gruppo: l'ipotesi dell'origine indoeuropea del 'sacer esto'* (s. 73-100); IV. *'Pax deorum'. La rappresentazione dell'universo come ordine giuridico-religioso nel pensiero romano arcaico* (s. 101-178); V. *Fattispecie primitive di 'sacratio'* (s. 179-291); VI. *Le 'leges sacrae' ple-*